

Boomleeuwerik

Lullula arborea

Beschrijving

Kenmerken: De Boomleeuwerik is een vrij kleine, gedrongen zangvogel (13,5-16 cm) met in de vlucht een zeer korte staart en brede vleugels. De bruine bovendelen zijn vrij contrastrijk doorspekt met zwarte en gelige accenten. De onderdelen zijn wit, met zwarte lengtestreepjes op de borst. Opvallend zijn de brede witte wenkbrauwstrepen die op het achterhoofd samenkomen in een V. Karakteristiek is de fraaie jodelende zang die meestal in de zangvlucht of zittend in een boomtop ten gehore wordt gebracht.

Levensloop: Boomleeuweriken zijn in de Nederlandse broedgebieden aanwezig van half februari tot oktober. De wintermaanden brengen ze door in Zuid-Europa. Jaarlijks worden veelal 2 (soms 3, zelden slechts 1) legsels groot gebracht met gemiddeld 3 jongen per legsel. De grote reproductie en een vrij grote dispersie zorgen ervoor dat populaties lokaal snel kunnen groeien wanneer het habitat geschikt wordt.

Voedsel: De Boomleeuwerik leeft van insecten die op open bodem en tussen lage vegetatie worden gevangen. Jongen worden vooral gevoerd met rupsen, (snuit)kevers en sprinkhanen. Buiten de broedtijd worden ook zaden gegeten.

Belang Veluwe: De Boomleeuwerik komt sterk verspreid voor op de zandgronden in Nederland met 4.300-5.300 broedparen. Op de hogere zandgronden vormt de Veluwe het belangrijkste bolwerk. Doelstelling is behoud van omvang en kwaliteit van het leefgebied voor tenminste 2400 broedparen. De stand wordt in 2013-2015 geschat op ± 1200 broedpaar en de trend is licht negatief.

Boomleeuwerik © Saxifraga – Kees van Berkel

Foeragerend op de grond

© Ján Svetlík - commons.wikimedia.org

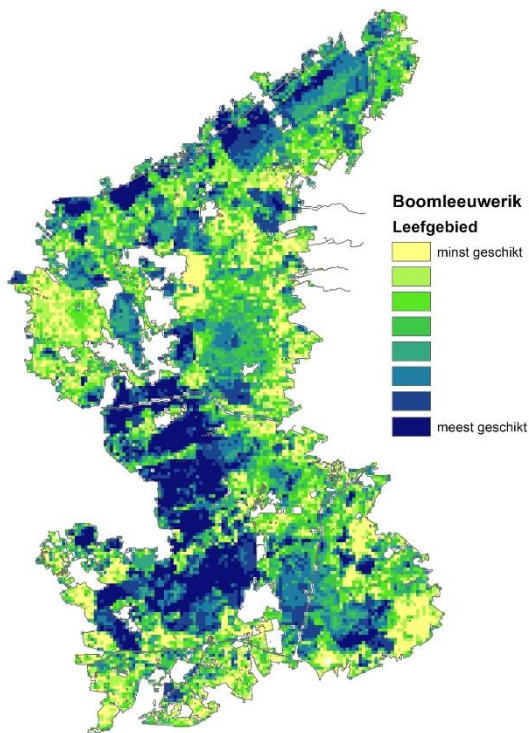
Eieren van Boomleeuwerik

© Didier Descouens – commons.wikimedia.org

Leefgebied en gevoeligheid voor verstoring

- Optimaal leefgebied bestaat uit een halfopen, zandig landschap met zowel kale grond, lage mos- en grasvegetaties met verspreid successie naar heide en opslag van solitaire bomen en kleine boomgroepen.
- In bospercelen kan (tijdelijk) geschikt habitat ontstaan door storm- en kapvlaktes, eventueel met jonge aanplant tot ± 6 jaar oud. Deze habitat is echter suboptimaal ten opzichte van overgangen tussen bos, heide en stuifzand.
- Het nest wordt altijd in de luwte van een hogere pol heide of gras gelegd. De oudervogels foerageren tot ruim 200 meter van het nest en bestrijken een voor zangvogels groot territorium van ± 3 ha. De dichtheid in optimaal habitat is $\pm 4,5$ broedparen per 100 ha.
- De Boomleeuwerik is gevoelig voor recreatie. De soort begint vroeg in het jaar met broeden: de recreatiedruk komt pas na vestiging en keuze van nestplaats op gang en leidt dan tot verstoring, waarbij niet zozeer het aantal recreanten als wel het oppervlak waarover de recreanten zich verspreiden een belangrijke factor vormt.
- Naast recreatie zijn zowel ongunstige, koude en natte weersomstandigheden als predatie een reden voor het mislukken van broedsels. Er zijn geen aanwijzingen dat dit de laatste decennia sterk is toegenomen.

Leefgebied Boomleeuwerik op de Veluwe

Typisch leefgebied van de Boomleeuwerik op binnenlandse zandgronden, met zowel open zand en mos, lage vegetatie en boomopslag © Saxifraga – Jan van der Straaten

Knelpunten

- Dichtgroeien van het halfopen landschap – vooral open zand en lage vegetatie - waardoor zowel mogelijkheden om te foerageren als geschikte nestgelegenheden afnemen. Oorzaken zijn verhoogde stikstofdepositie, veranderingen in gebruik en beheer en een afname in konijnenstand.
- Afname van open plekken in bossen op zandgrond, zoals kapvlaktes en stormvlaktes.
- Afname kleinschalige agrarische activiteit in en direct rondom het heidelandschap.
- Laag reproductiesucces en hoge wintersterfte bij ongunstige weersomstandigheden in het broedgebied, dan wel de wintergebieden in Zuid-Europa.
- Verstoring door aanwezigheid van recreanten en/of intensieve begrazing (kuddes) in het broedseizoen (eind maart-september), waardoor gebieden worden gemeden en/of de reeds aanwezige nesten langer worden verlaten met een hogere predatie tot gevolg.

Aanbevelingen beheer

- Open houden heide- en stuifzandgebieden door begrazing, verwijderen opslag, chopperen etc. Zorg door timing en fasering dat er gradiënten in het landschap blijven van open zand naar boomopslag. Vooral de successiestadia van gesloten haarmos met buntgras tot en met lichenensteppe en open duinheide worden veel gebruikt om te foerageren.
- Sturen recreatiedruk in het broedseizoen, zodat belangrijke broedgebieden niet of zeer weinig worden betreden tussen maart en september.
- Herstel of aanleggen nieuwe extensieve akkers in droge heide.
- Maken kapvlaktes en/of niet direct opnieuw aanplanten van stormvlaktes.
- Begrazingsbeheer faseren in tijd en ruimte, zodat belangrijke broedgebieden niet intensief (met schaapskuddes) worden begraaasd in het broedseizoen.